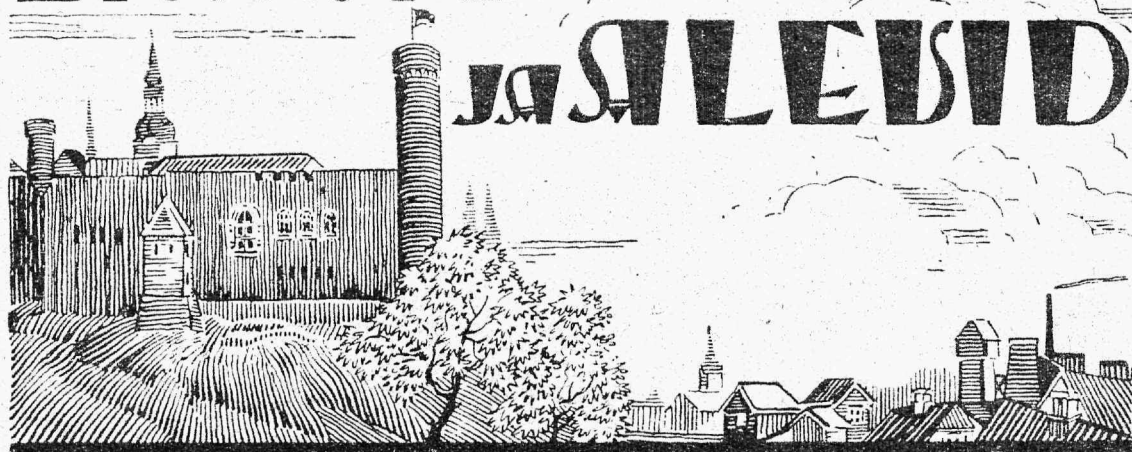

LINNAD JA LEBID

»EESTI LINNADE LIIDU HAALEKANDJAK«

Väljaandja: Eesti Linnadeliit, Tallinnas. Vastutav toimetaja: V. Smetanin.
Toimetus ja talitus: Eesti Linnadeliit, Tallinn, raekoda.

Ilmub 10 korda aastas

V aastakäik

Numbri hind 25 senti.

Nr. 41

Mai

1932

SISU:

Linnapeade nõupidamine 7. aprillil s. a.

Läti linnade rahandus 1920—1930. a. — V. S.

Omavalitsuste arvepidamise ja eelarvete ühtlustamisest Skandinaavias.

Vallaslapse seadustamisest. — R. Valter.

Tuleva aasta kulude ja tulude arvestamisest
— N. H.

Väliskroonika.

LINNAD JA ALEVID

EESTI LINNADELIIDU HÄÄLEKANDJA

Väljaandja: Eesti Linnadeliit, Tallinnas --- Vastutav toimetaja: V. Smetanin

No 41	Toimetus ja talitus: Eesti Linnadeliit, Tallinn raekoda. Telef. 431-32.	1932
V AASTAKÄIK	Ilmub 10 korda aastas.	Mai
	Numbrihind 25 snt.	

Linnapeade nõupidamine 7. aprillil s. a.

Linnadeliidu algatusel korraldati 7. aprillil s. a. Tallinnas Linnapeade nõupidamine linnade praeguse raske majandusliku olukorra arutamiseks ja teede leidmiseks väljapääsuks sellest. Nõupidamine otsustas esitada Riigivanemale järgmise märgukirja:

K. a. härra Riigivanem.

Vabariigi Valitsuse ettepanekul Riigikogu poolt 24. märtsil 1932. a. vastuvõetud Trahteriärade seaduse muutmise seadusega võeti omavalitsustelt ära seniseid kindlakskujunenud korralisi tulusid 744.000 krooni, millest 376.000 krooni langeb linnadele ja alevitele.

Seda sammu põhjendatakse Vabariigi Valitsuse seletuskirjas vajadusega sundida omavalitsusi võtma revideerimisele oma kulutusi ja suunduma laiutustest kokkuhoiule.

Niisuguse põhjenduse puhul, mis võis seletuskirja sattuda arvatavasti mõne, omavalitsuste kohustusi, finantsilist seisukorda ja tegevust vähetundva ministeeriumiametniku poolt, — Vabariigi linnade linnapead ja alevite esindajad, kes täna olid kogunenud Tallinna nõupidamisele oma eelarvete tasakaalustamise raskustest väljapääsuteede otsimiseks, loevad oma kohuseks pöörda Teie tõsist tähelepanu, härra Riigivanem, järgmistele tõsioludele.

Kuludega seotud omavalitsuste ülesandeid on seadustega järjest suurendatud. Eriti on suurendatud linnade ja alevite kohustusi algkoolide ning keskkoolide ülalpidamise, hoolekande teostamise, rahva tervishoiu korraldamise ja perekonnaseisumeti ülalpidamise aladel. Samuti on töötute registreerimine ja neile hädaabitööde korraldamine pea täielikult langenud linnade ja alevite omavalitsustele. Ka heakorrald alal on linnade ja alevite kohus-

tused nende kasvamise tagajärjel väga palju suurenenud. Rööbiti kõigele sellele on nii seadustega kui Keskvalitsuse määrustega omavalitsuste asjaajamist ja arvepidamist lihtsustamise asemel järjest aina keerulisemaks ja kulukamaks tehtud; olgu siinkohal näitena toodud ainult alevite uus arvepidamise kord, mis maksma hakkas 1. aprillist k. a. Tulusid aga pole omavalitsustele mitte vastavalt juure antud, vaid just vastupidi — neid on tihtilugu kärbitud, eriti linnadel.

Linnad ja alevid on sunnitud olnud tegema laene, et ehitada koolimaju, haigemaju, hoolekande- ja muude asutiste hooned. Isegi selleks on tulnud laenata, et Vabariigi algaastail varustada elanikke toidu- ja kütteainetega. Laenude kustutamine ja protsendite tasumine nõuab iga aasta suuri summe, mis kipuvad nii mõnelegi väiksemale linnale ja alevile käima üle jõu.

Kõik see on juba aastaid koormanud linnu ja alevit sedavõrd, et nad pole suutnud koguda enestele isegi minimaalset tegevuskapitali; iga aasta korduv on nähe, et linnad ja alevid paluvad Majanduseministeeriumilt oma suviste tööde ja ehituste läbiviimiseks lühiajalisi avansse.

Linnad ja alevid on praegu sarnases raskes seisukorras, et nad ei suuda enam oma sunduslikke ülesandeid kaugeltki sellel määral täita, nagu seda nõuavad maksavad seadused. Tulude vähenemisel on tulnud viimaste aastate eelarveid järjest tõmmata kokku. Levinev tööpuudus ja alatasa kasvav puudustkannatavate kodanikkude arv linnades ja alevites on imenud tühjaks kogukondade kassad ja üldise majandusliku kitsikuse tagajärjel kahanevad järkjärgult needki omavalitsuste tuluallikad, mis senini jäänud seadustega puutumata. Selle tõttu oli 1932/33. a. eelar-

nete tasakaalustamisel linnadel ja alevitel tegemist enneolemata raskustega. Riigikogu poolt viimasel momendil ootamatult vastuvõetud Trahteriäri seaduse muutmise seadusega on aga eelarvete uus tasakaalustamine muutunud otse võimatuks.

Oma raskest finantsilisest seisukorrast ja Keskvalitsuse ebanormaalsest suhtumisest omavalitsustesse on linnade ja alevite esindajate kongressid korduvalt informeerinud Vabariigi Valitsust ja palunud tuua tekkinud olukorda parandusi. Vabariigi Valitsus on küll niisugustel kordadel alati heatahtlikult lubanud kaaluda küsimust, kuid pärast on kahjuks piirdunud ainult oma deklaratsioonides avaldatud omavalitsuste olukorra parandamise kavatsustega, mis aga senini on jäänud teostamata.

Omavalitsuste tegelased on täiesti teadlikud praegusest raskest üldmajanduslikust seisukorrast, kuna nad puutuvad oma igapäises tegevuses otse kokku tegeliku eluga; vastavalt majandusliku olukorra halvenemisele on linnad ja alevid alata revideerinud oma kulusid, kärpides neid minimumini. Seepärast peame omavalitsustele laiutamise pärast etteheite siinkohal kõige kategoorilisemalt tagasi tõrjuma, vähemalt linnade ja alevite suhtes.

Linnad kui kõige vanemad omavalitsuseüksused on alati võtnud tõsiselt neid ülesandeid, mis neil kohapealsete riigitegevadena lasuvad sotsiaalse heakorra ja julgeoleku kindlustamisel ning alalhoiul; nad on senini püüdnud oma parema teadmise ja omatud kogemuste järgi täita seadustega neile pandud kohustusi sedavõrd, kui võrd seda nende tulud vähegi lubanud.

Peaks aga see suund, mis viimasel ajal on Keskvalitsuses omavalitsuste, eriti linnade suhtes hakanud maad võtma. jääma püsima, siis ei suuda linnad ja alevid kõiki oma sunduslikke ülesandeid ja kohustusi kohalikkude elanikkude vastu edaspidi enam täita ja ei saa seepärast loomulikult vastutada ka tagajärgede eest.

Kõigil neil põhjusil palume tungivalt Vabariigi Valitsust:

1) võimaldada linnadele ja alevitele käesoleval eelarveaastal uusi tulusid Vabariigi käsutuses olevatest summadest määral, mil linnade ja alevite korralised tulud vähenesid Riigikogult 24. märtsil 1932. a. vastuvõetud Trahteriäri seaduse muutmise seadusega (RT. 29 — 1932), sest ainult sel korral on võimalik hoida ära niisuguseid ebanormaalseid kärpimisi eelarvetes, mis halvavad linnadel ja alevitel lasuvate, seadustega fikseeritud kohustuste täitmist;

2) võimaldada linnadele ja alevitele moratooriumi riikliste laenude, eriti varustuslaenu tasumiseks ilma intressiprotsendita, sest on kindlasti näha ette, et üldise majandusliku depressiooni tõttu eelarvelised korralised tulud ei laeku täiel määral, kuna eelarvelised kulud võivad aga tööpuuduse süvenemise ja elanikkude vaesenemise tõttu suurened;

3) panna maksma tulevikus seadusega kindlaks määratud kord. et linnade ja alevite seaduslike kulude katmiseks oleks nähtud ette seadustega kindlustatud tulud vastavas suuruses, sest senisest kõikumate dotatsioonide ja ajutiste toetuste süstematist ei tuleks nii riigi kui omavalitsuste korraliku ja otstarbekohase tegevuse huvides täiesti loobuda.

Meie allakirjutajad linnapead ja alevite esindajad palume Teid, härra Riigivanem, pöörata kõige tõsisemat tähelepanu käesolevale esitisele. Seega toetate linnade ja alevite omavalitsusi kohapealsete riiklike ja kogukondlike ülesannete täitmisel käesoleval raskel ajal ja hoiate ära omavalitsusi neid ähvardavate majanduslike kokkuvarisemiste eest, milleks mõne omavalitsuse kohta juba praegu tõsiseid tunnuseid olemas.

Kõigi linnapeade poolt allkirjutatud märgukirja esitas 8. aprillil Riigivanemale 7-liikmeline saatkond.

Läti linnade rahandus 1920—1930. a.

Hiljuti ilmus trükist Läti Riigi Statistikabüroo poolt koostatud ülevaade Läti linnade rahandusest 1920—1930. lühida resümeega prantsuse ja saksa keeles. Et Läti ja Eesti linnaomavalitsuste õiguslikes konstruktsioonides, ülesannete kogus ja ka üldmajanduslikes tingimustes on palju

sarnadust, siis pole huvituseta tuua alljärgnevas mõnda tähtsat joont Läti linnade rahanduse arenemisest viimase kümnel aastal.

Tõmmates paralleele meie linnade rahandusega peab aga võtma arvesse üht tähtsat tegurit: Lätis pole olemas alevit

— on ainult linnad. Seetõttu Lätis on tunduvalt rohkemal arvul väikeseid linnu kui meil.

Enne maailmasõda praeguse iseseisva Läti territooriumil asus 30 linna. 1927—1930. a. see arv tõusis 57-le, mis seletatav alevite muutmise ja linnadeks. Elanikkude arv oli 1913. a. 958.290 ja 1930 — 693.902. Linnade territoorium võrdus 1930. a. — 734 km². Keskmise elanikkude arv linna kohta (Riia kaasa arvamata) on 5600—5700 kuna enne sõda see oli 15.100.

Linnade büdžetid ja nende kulud ja tulud näitavad elavat kasvu. Võrdluse aluseks ei saa aga võtta 1930. a. vaid alles 1923. a., millal Läti valuuta stabiliseerus. 1920. a. büdžetide üldsumma oli 7.09 milj. latti, 1925 — 28.29 milj., 1929 — 45.09 milj. ja 1930 — 46.87 milj. latti. Viimastel aastail büdžettide kasv ei arene enam nii intensiivselt kui enne, on tekkinud teatav seisak. Linnades elab rahvast kaks korda vähem kui maal, kuna aga nende büdžetid on seejuures üle kahe korra suuremad maakogukondade omadest. 1929. aastal langes keskmiselt iga maaelaniku peale 17.48 latti, linnades — 64.98 ja 1930. a. isegi 67.54 latti.

T u l u d.

Linnade tulud võrdusid 1913. a. 36.8 milj., 1920. — 7.09 milj., 1925. — 28.29 milj., 1929. — 45.09 milj. ja 1930. — 46.87 miljonile latile. Viimastel aastatel linnade büdžetid on märksa tõusnud võrreldes ennesõjaaegsetega. 1930. a. need olid 10.02 milj. latti ehk 27,2% võrra suuremad kui 1913. a. ja seda vaatamata sellele, et linnade elanikkude keskmine arv on langenud. Arvates ühe elaniku kohta, büdžeti summade tõus on veel intensiivim: 1913. a. langes iga elaniku kohta 38.44 latti, 1930. aga 6754 latti. Jaotades linnad viide gruppi: I — Riia, II — 15.000—100.000 III — 5.000—15.000, IV — 2.000—5.000 ja V kuni 2.000 elanikuga — näeme, et Riial alati on olnud domineeriv osa. 1930. a. langes tervelt 70% üldisest linnade büdžettide kogusummast Riia peale. 1913. a. aga veel rohkem ja nimelt 80,6%. II grupi linnades 1913. a. — 14,8%, 1930. a. — 15,0%; III — 2,9% ja 7,9%; IV — 1,5% ja 4,8%; V — 0,7% ja 2,3%. Sellest arvudereast paistab et eriti intensiivselt on tõusnud väiksemate linnade büdžetid; Riia on veidi tagasi läinud, teise grupi linnades muutus on täht-

suseta, kuna muudes need summad on tunduvalt tõusnud. Arvestades iga elaniku kohta saame:

	1913.	1925.	1929.	1930.
	Latti.	Latti.	Latti.	Latti.
Riias	57.08	59.87	83.32	86.80
II grupis	20.08	28.47	45.75	46.72
III „	11.55	34.62	48.49	50.39
IV „	9.44	21.37	36.46	36.82
V „	4.87	15.72	30.17	35.23

Ka sellest tabelist näeme et väiksemate linnade grupis büdžettide kasv on palju intensiivim kui suuremates. Selajal kui II grupis kasv on keskmiselt 2½-kordne, III — see on 4½, IV — 4 ja V — koguni 7-kordne.

Erilise tähtsa osa linnade tuludes omavad mitmesugused maksud. 1913. a. võrdus nende suhteline tähtsus 31% büdžettide üldsummast, 1925. — 46,5%; 1929. — 46,4% ja 1930. a. — 45,4%. Maksude liiki on arvatud kaasa riigi juuremaksud ja omavalitsuste osa riiklistest maksudest; need kaks all-liiki esinevad kõige suuremate osadena maksude üldsummas: 1930. a. oli neid 11.57 milj. latti ehk 54,4%. Järgmisena esinevad alalised maksud — 8.38 milj. latti ehk 39,4%, siis lõivud 1.12 milj. latti ehk 5,3% ja trahvirahad 198.000 latti ehk 0,8%.

Riigi maksudest milledest omavalitsused saavad osa, osutub tähtsamaks kinnisvaramaks, milline 1930. a. andis tulu 5.07 milj. latti ehk 23,8% maksutulude üldsummast; järgmisena — tulumaks 3.42 milj. latti ehk 16,1%; siis puhtakasumaks 2.27 milj. ehk 10,7%.

Alaliste maksude arv on küll suur, kuid nende tulude üldsumma võrdlemisi väike. Ainult neli selle liigi maksu annavad suuremaid summasid (üle 1 milj. latti) ja need on: lõbustusmaks 1930. a. — 1.68 milj. latti ehk 7,9% maksude ja lõivude tulude üldsummast; turumaksud — 1.62 milj. latti ehk 7,6%; korterimaks — 1.57 milj. latti ehk 7,4% ja trahterimaks 1.11 milj. latti ehk 5,2%. Mis puutub muudesse maksudesse, siis need ei anna isegi täit ühte miljonit latti. Samuti väikesed on tulud ka lõivudest. Suuremaid summasid annavad vaid kanalisatsiooni, sildade ja mitmesuguste tunnististe lõivud, kusiures tulud neist allikaist varieeruvad väga linnade gruppide järgi.

Kinnisvarade eksploateerimine annab linnadele väikest tulu. 1913. a. andis see allikas 2.94 milj. latti, 1921. — 0.92 milj. latti; 1929. — 1.57 milj. ja 1930. — 1.67

milj. latti. Bütžettide üldsummast 1913. — 8,0%, 1925. — 3,2%, 1929. — 3,5% ja 1930. a. — 3,6%. Kõige suuremad olid selle liigi tulud enne sõda V grupi linnades, kus nad esinesid 16,9% üldtulude summast. Riias andsid enne sõda suuremaid tulusid linna mõisad, kuna pärast sõda — hooned ja ehitised.

Tulud ettevõttest andsid 1913. a. 5.48 milj. latti ehk 14,9%; 1925. — 5.43 milj. latti ehk 19,2%; 1929. — 10.51 milj. latti ehk 23,3% ja 1930. — 11.94 milj. latti ehk 25,5%. Nagu neist arvudest näha, avaldavad tulud ettevõttest tõusu tendentsi mitte ainult absoluutselt vaid ka suhteliselt. Ettevõttest andsid kõige suuremaid tulusid elektrijaamad. 1930. a. oli nende tulu 8,98 milj. latti; järgmisena veevärgid 1.22 milj., siis tramm — 0.71 milj., gaasivabrikud — 0.398 milj. latti, tapamajad 0.18 milj. latti, autobused 0.156 milj. latti. Muudest ettevõtetest ja asutistest saadi üldse tulu 1930. a. veidi vähem kui 100.000 latti. Suuremates linnades on ka tulud ettevõttest suhteliselt suuremad kui väiksemates. Viimastes need tulud esinevad väga väikeste summadena, kuna seal on vähe ettevõttest.

Suvitismaksu ja mitmesuguste tasude tähtsus on järjest kasvanud. 1913. a. need allikad andsid — 1.23 milj. latti; 1925. — 2.21 milj. latti; 1929. — 4.34 milj. latti ja 1930. — 5.28 milj. latti. Viimasel aastal see tulu võrdus 11,3% bütžeti üldsummast. Lõviosa suvitismaksust langeb Riiale.

Tasude summadest on kõige suurem — õppemaksud, kuna teised selle liigi tulud on väga väikesed. Huvitav on aga märkida et õppemaksud olid 1913. a. nii absoluutselt kui ka suhteliselt suuremad kui 1930. a.

Subventsioonid riigi poolt esinevad nüüd linnade bütžettides tähtsate summadena. 1913. a. nende üldsumma oli vaid 0,99 milj. latti ehk 2,7%; 1925. a. 2.06 milj. latti ehk 7,3%; 1929. — 3.14 milj. latti ehk 7,0% ja 1930. — 3.39 milj. latti ehk 7,2%.

Rahaliste operatsioonide tulud esinevad väikeste summadena. Need tulud koostuvad laenudest ja aktiiva realiseerimisest resp. erakorraliste tuludena ning kapitali protsentidest korraliste tuludena. Nii ühe kui teise liigi tulud on väikesed, sest esiteks sisemiste laenude hankimine on raskendatud, kuna välislaenude saa-

mist takistab Riia linna endiste väliskohustuste reguleerimatus. Enne sõda aga oli seisukord hoopis teine: 1913. a. töid rahalised operatsioonid tulu 12.71 milj. latti ehk 34,5%; 1925. — 4.09 milj. latti ehk 14,5%; 1929. — 3.56 milj. latti ehk 7,9% ja 1930. a. 2.26 milj. latti ehk 4,8% bütžeti üldsummast arvatuna.

Ka tagasimaksud olid enne sõda palju suuremad kui nüüd. Nii oli neid 1913. a. — 1.40 milj. latti; 1925. a. — 0.063 milj. latti; 1929. — 0.50 milj. latti ja 1930. — 0.50 milj. latti. Sellesse tulude liiki kuuluvad summad mis linnadele tasutakse riigi ülesannete täitmise eest. Enne sõda sarnased ülesanded olid suuremad ja tähtsamad, näiteks politsei suhtes ning osalt ka sõjaväe korterikohustus ja muud.

K u l u d.

Üheks suuremaks kulude liigis osutuvad administratiivsed kulud, kuhu on arvatud: linna kesk-administratsiooni ja osakondade ning sotsiaalse kindlustuse, vaeslastekohtu, perekonnaseisumeti, korteriosakonna asutiste ülalpidamine. Samuti on sellesse gruppi arvatud linna osa riikliste ja mõne eraasutise ülalpidamises. Administratsiooni kulud olid:

1913. a. 6.09 milj. latti	16,6%	bütžeti üldsummast
1925. a. 3.78 „ „	13,4%	„ „
1929. a. 5.26 „ „	11,6%	„ „
1930. a. 5.52 „ „	11,8%	„ „

Neist arvudest nähtub et enne sõda administratsiooni kulud olid suhteliselt suuremad kui nüüd, mis on seletatav sellega et linna omavalitsustel tuli siis suuremal määral täita puhtriiklise iseloomuga ülesandeid, sest sõjaväe korterikohustus oli suurem ja samuti ka kulud politsei ülalpidamise alal, olgugi et riigi poolt makseti siis teatud summad linnadele tagasi.

Puudujäägid liikumata varanduste ekspluateerimisest on väikesed ning oma iseloomult juhuslikud. Vastandiiks sellele esilduvad kahjud ettevõtete ekspluateerimisel sagedamini ning suuremate summadena. See on seletatav sellega et mõnede ettevõtete tulud on arvatud maksutuludena, kuna teiste juures jälle kõik kulud mis seotud ettevõtte ekspluateerimisega, arvatakse kahju hulka, näit. turude ja tapamajade.

Pärast sõda langevad kõige suuremad kulude summad haridusalale. Need olid:

		%	
1913. a.	3.10 milj. latti	8,4	büdzeti üldsummast
1925. a.	8.38 „ „	24,6	„ „
1929. a.	12.33 „ „	27,4	„ „
1930. a.	13.19 „ „	28,1	„ „

Kulude suhteline kui ka absoluutne tõus on seletatav sundusliku kooliskäimise maksmapanekuga, mille teostamine langeb peamiselt omavalitsustele. Opetajate palgakadeks maksab riik osa summasid. Eriti suured on hariduskulud väiksemates linnades. Üksikute linnade gruppide järgi olid nende kulude suhtarvud järgmised:

Riia	— 27%	büdzeti üldsummast.
II grupi	— 28,6%	„ „
III „	— 29,0%	„ „
IV „	— 35,0%	„ „
V „	— 41,1%	„ „

Üksiku elaniku kohta see teeks:

1930. a. Riias 23,47 latti.

V grupis — 14,47 latti.

Tervishoiuala kulud näitavad samuti kasvu tendentsi:

1913. a.	— 3,5 milj. latti	ehk 9,6%
1925. a.	— 3,54 „ „	12,5%
1929. a.	— 6,70 „ „	14,9%
1930. a.	— 7,34 „ „	15,6%

Kuludest pole siin aga mitte arvatud maha haigemajade tulud haigete ravimismaksude näol, samuti ka kurordi tulud.

Linnade gruppide järgi on märgata suurt erinevust tervishoiu kulude suuruses.

1930. a. Riias	5,66 milj. latti	ehk 17,3%
1930. a. II grupis	0,97 „ „	13,8%
III „	0,50 „ „	13,7%
IV „	0,19 „ „	8,6%
V „	0,017 „ „	1,6%

Riia linna absoluutse kui ka suhtelise arvu võrdlemisi suur kõrgus on seletatav rohkearvuliste haiglate ja raviasutiste ülalpidamisega, milliseid kasutavad ka teiste linnade elanikud.

Hoolekandekulud:

1913. a.	1,71 milj. latti	ehk 4,6%	büdzeti üldsum.
1925. a.	3,41 „ „	12,1%	„ „
1929. a.	5,67 „ „	12,6%	„ „
1930. a.	6,16 „ „	13,2%	„ „

Iga elaniku kohta arvates:

1913. a. — 1.78 latti.

1925. a. — 5.40 „

1929. a. — 8.16 „

1930. a. — 8.88 „

Hoolekande-kulud kasvavad iga aastaga, mida eriti soodustab võitlus tööpuduse vastu ning hädaabitööde korraldamine. Osa neist kuludest kaetakse

riigi poolt vastavate toetuste ja laenude näol.

Heakorra-kulude tõus pole püsiva iseloomuga. Nagu alljärgnevaist andmeist näeme olid need kulud enne sõda nii suhteliselt kui absoluutselt palju kõrgemad praegustest.

1913. a.	5,74 milj. latti	ehk 15,7%	büdzeti üldsum.
1925. a.	2,59 „ „	9,1%	„ „
1929. a.	5,00 „ „	11,1%	„ „
1930. a.	4,45 „ „	9,5%	„ „

Rahandusoperatsioonide kulud esinevad eelarvetes tähtsuseta summadena, sest linnade võlakohustused on nüüd väikesed. Enne sõda aga võlgade tasumine ja protsentide maksmine lasusid eelarvetel suure koormana.

Kapitalide asutamise intensiivsus on võrreldes 1913. a. tunduvalt muutunud.

1913. a. 11,30 milj. latti ehk 30,8% büdzeti üldsum.

1925. a. 4,11 „ „ „ 14,5% „ „

1930. a. 6,86 „ „ „ 14,6% „ „

Pärastsõja aastail linnad on mahutanud suuremaid kapitale mitmesuguseisse ettevõtteisse.

Erakorralised tulud — kulud.

Esimestel aastatel pärast sõda oli märgata et erakorraliste tuludega sageli kaeti korralisi kulusid. Viimaseil aastail olukord on muutunud ning talitatakse just vastuoksa: korraliste tuludega kaetakse erakorralisi väljaminekuid. Seda sama nähet võib panna tähele ka riigi majapidamises.

Mitte tähtsuseta osa linnade büdžettides on mitmesugustel toetustel ja laenudel. Toetusi antakse riigi poolt, osalt kindlaks määratud otstarveteks, osalt — väikesem osa — vabaks tarvitamiseks. Viimastel aastatel suurem osa subventsioonidest ja laenudest langeb õpetajate palkadele; niisugused toetused teevad umbes $\frac{2}{3}$ kõikide toetuste summadest. 1920—21. a. see vahekord oli vaid $\frac{1}{5}$ — $\frac{1}{4}$.

Olgugi et Lätis linnadel on raske saada laenusid, siiski suureneb laenude üldsumma viimaseil aastail tunduvalt. Ammutada laenusid viisil nagu see sündis enne sõda, on raske, sest obligatsioonidel pole nüüd turgu, — neid on raske realiseerida. Samuti on väga raske saada välislaenu. Seepärast ainsateks krediitastutisteks on kodumaa rahalised asutised ning ka siin avanes võimalus korrapäraliselt saada pikaajalist krediiti alles siis, kui

asutati Läti Hüpoteekepank; kuni selle ajani laenusid saadi peamiselt rahaministeeriumilt; viimast liiki laenusid on 81,4% laenude üldsummast.

Linnavalitsuste võlgade üldsumma oli:

1922. —	4.06 milj. latti.
1923. —	3.78 „ „
1924. —	4.03 „ „
1925. —	6.69 „ „
1926. —	7.07 „ „

1927. — 6.88 milj. latti.

1928. — 7.61 „ „

1929. — 10.73 „ „

1930. — 12.07 „ „

Viimase kaheksa aasta kestel need summad on suurenenud 3,2 korda ja eriti väiksematel linnadel. On ka linnu kel üldse pole võlgu, kuid nii õnnelikud on vaid üksikud.

V. S.

Omavalitsuste arvepidamise ja eelarvete ühtlustamisest Skandinaavias.

Omavalitsuste tegevusealade piirid on viimastel aastatel kõikides maades kiiresti suurenenud, mistõttu esikohale on nihkunud mõnigi ala mille tähtsus varem ajal oli õige väikene; palju on tulnud juure aga täiesti uusi alasid. Need esinevad ka ühel või teisel kujul linna arvepidamises, sundides leidma juuretulnud aladele kohta väljakujunenud eelarvetes ja raamatupidamissüsteemides. Aastate jooksul see on toonud eelarvetesse kui raamatupidamisse rea mitmesuguseid muudatusi, mis aja jooksul kohati on mõjunud niipalju et algsüsteem sageli juba ähvardab kaduda uuendustesse, tuues kaasa süsteemivaesust ja andes arvepidamisele mingisuguse lapitud ilme. See on sundinud võtma ette revideerimisi ka arvepidamises ja andma hiljem juuretulnud aladele ka arvetes kohta, vastavalt sellele tegevuse usatusale ja tähtsusele, mis teatud ala ajajooksul on omandanud omavalitsuste elus.

Nii on ka Skandinaavia linnades võrdlemisi hilises minevikus võetud ette mõningaid uuendusi linnade arvepidamise alal. Rootsi Linnadeliit töötas 1930. a. välja uue arvepidamiskava, Taanis pandi linnade arvepidamise kohta 1929. aastal maksma uued eeskirjad, kuna Norras maksev arvepidamise- ja eelarvekord on päritud 1924. aastast.

ROOTSIS

Linnadeliit asus kohe pärast oma asutamist tegelema eelarve ja arvepidamise ühtlustamise küsimusega, milleks teda sundisid Kommunaal-Keskbüroole saabunud vastavad sooviavaldused. Küsimuse otstarbekohasemaks lahendamiseks moodustati komitee, kes 1912. a. esitas oma

kava. See kava on aja jooksul olnud suureks abiks eriti väikesematele linnadele, kuigi see ei saavutanud ülesseatud sihti, nimelt üldist normaalset raamatupidamist kõikidele linnadele.

Viimastel aastatel hakkasid aga Rootsi linnad igatüks omaette ilma omavahelise koostööta tegema enam-vähem põhjalikke muudatusi sellel alal. Selle tagajärjel üksikute linnade arvepidamise süsteemid hakkasid erinema üksteisest oluliselt, nii et puudus igasugune võrdlusevõimalus üksikute linnade vahel, kusjuures mõneski linnas arvepidamine jättis mõndagi soovida ülevaatlikkuse ja üldiste arvepidamise-normide suhtes. Rootsi Linnakameralühing on aja jooksul korduvalt käsitanud linnade arvepidamist. Alul Ühing katsus töötada välja eelarvete ja arvepidamise normaalvormulare, kuid loobus sellest hiljem, pöördudes 1923. a. sooviavaldusega Linnadeliidu poole et see laseks töötada välja põhjalikud kavad. Sellepeale Linnadeliidu juhatus tegi asjatundjale, linnakameralistile W. Nektman'ile ülesandeks olla Kommunaal-Keskbüroole abiks linnade eelarvete ja raamatupidamise jaoks ühtlaste vormide väljatöötamises. 1927. a. asjatundja esitas oma arvamise ühtlaste vormide ja arvepidamise põhimõtete kohta rootsi linnades. Seda kava Linnadeliit arutas samal aastal oma kongressil Gävles. Selle järele anti kõikidele linna-rahanduseosakondadele kogu maal võimetus avaldada oma arvamist kava kohta. Pealeselle Linnadeliidu juhatus moodustas 12-liikmelise komitee kava läbivaatamiseks. Komiteesse kuulusid magistratide, rahandusekambrite, linna revisjonikomisjonide ja linna-kameralistide esindajad, kes igaüks pidid esitama

kava kohta oma arvamused oma eriala seisukohast. 10. jaanuaril 1930. a. komitee esitas oma ettepaneku Linnadeliidu juhatusele, kes avaldas selle sama aasta aprillikuus 170-leheküljelise eriraamatuna suures formaadis. Raamat sisaldab kirjelduse kava tekkimise, komisjonide moodustamise, nende koosseisude ja muu sarnase kohta, mis moodustab raamatu sissejuhatava osa, millele siis järgneb kava ise. Viimase esimene osa on pühendatud arvepidamise ja eelarvete põhimõtete lähemaks defineerimiseks ja motiveerimiseks, kuna 95 lehekülge sisaldavad igasuguseid vorme mitmesuguste tabelite näol.

Komitee ettepanek määrab kindlaks omavalitsuste eelarvete ja arvepidamise üldised põhimõtted. See püüab näidata millises ulatuses omavalitsuse eelarve on linna rahandusekavas, mille ülesandeks on esijoonel olla juhtnööriks maksustamisel ja ühtlasi võimaldada linnavolikogule kasutada oma otsustamisõigust ja anda juhtnööre linna administratiivaparaadile, piirates viimase tegevusevabadust.

Arvepidamise suhtes pannakse eriti tähele, et see oleks tihedas ühenduses eelarvega, et see annaks ülevaate jääkidest ja ülekulutustest, mida tuleb arvestada järgmise aasta eelarve koostamisel. Eriti kriipsutatakse alla et arvepidamine annaks linna rahandusest nii selge pildi kui iganes võimalik. On hädavajalik valvata et kapitale ei kulutataks ära, s. o. et jooksvas majapidamises ei kasutataks ära neid summe, mis mineviku rahvapõlved on maksustatuilt kokku hoidnud. Seepärast on tarvilik et eelarve ja raamatupidamine näitaks, kuidas linna kapitale on valitsetud ekonomilisest vaatekohast, see on asjaolu millele senistes eelarvete- ja arvepidamissüsteemides pole pööratud tähelepanu. Ükskõik kas ettevõtetesse paigutatud kapital on saavutatud laenude näol või mõnel teisel teel, sellele ikka tuleb vaadata kui ettevõtte võlale linnale, mille eest ettevõtte peaks maksma linnale protsente. Pannakse ette 5%. Igasuguseid mahakirjutusi tuleb tingimata näidata ettevõtete aruannetes. Komitee paneb ette võtta omavalitsustes tarvitusele ärilised aruandemeetodid, et saada selgemat pilti kapitali-majapidamise tähtsusest ja et ettevõtete majanduseline saavutus oleks selgem.

Komitee määrab oma seletusekirjas kindlaks ka kapitali mõiste, piiritledes jooksvate kulude ja tulude ja kapitalipai-

gutuste vahet. Liigitus jooksvate tarvituste ja kapitalide vahel tuleb viia läbi juba eelarves. Kõige lihtsamini see on teostatav nii et iga üksiku tegevuseharu üksikasjalises eelarves näidatakse kulud ja tulud kahes erilises grupis. Komitee soovitab tarvitada kahte lahtrit: „tegelikud ülesanded“ ja „tegelikud tulud“ ja kapitalide kohta — „kapitalikulud“ ja „kapitalitulud“. Kogu eelarve tuleks koostada kahes peaosas: jooksvad kulud ja tulud, ja kapital, ja peale selle veel kahes kõrvaljaos: maksude eelarve ja fondide eelarve. Maksude eelarvesse kuuluksid kulud mida kaetakse maksudest ja muudest sarnastest tuludest, kuna fondide eelarvesse kuuluksid mitmesugustest liikuvatest ja kindlatest kapitalidest kaetavad kulud. Komitee definitsiooni järgi kapitali alale kuulub iga saavutus, mis pole määratud kulutamisele kohe või lähemas tulevikus, vaid mis on nähtud ette pikaajaliseks kasutamiseks, kusjuures kapitalialale siiski ei loeta teid, tänavaid, kanalisatsiooni ja muud sarnast, kuigi ka need oma iseloomult on määratud pikaajaliseks kasutamiseks. Selles punktis Rootsimaa Linnakameralühing tegi erineva ettepaneku, soovitades koondada niisuguseid soetusi, kui need on ehitatud laenude abil, erilisse gruppi „laenudega kaetud mahakirjutamata kulud“. Linnadeliidu juhatuse ühines ka selle ettepanekuga nii, et seda võiks vaba valiku järgi ka tarvitada. Kapitalide alale loetakse komitee ettepaneku järgi kõik linnale kuuluvad hooned ja krundid, linna omanduses olevad metsad, tööstuse-ettevõtete sisseseaded, püsiva väärtusega inventar, kestvaks alalhoidmiseks omandatud aktsiad ja osatähed, nõudmised ja väljaantud laenud.

Kulude ja tulude arvepidamises ja eelarvetes komitee pooldab kahekordset raamatupidamist, nii et võlad ja nõudmised oleksid balanseeritud.

Komitee tunnustab, et aruannete ühtlustamiseks kõik linna tegevusealad tulevad liigitada eelarves süstemaatilisel, kusjuures aruanne peab vastama samale liigitusele. See liigitus peab olema ühine kõigile omavalitsustele.

Eelarvete süstemaatiliseks liigituseks komitee poolt esitati järgmine põhiliigitus:

1. Kohtu- ja korrapidamise-asjandus.
2. Elanikkude-register ja maksustamis-asjandus.
3. Üldine administratsioon.
4. Ehituse- linnaplaani-asjandus.

5. Kinnisvarade valitsemine.
6. Tuletõrje- ja korstnapühkimise-asjandus.
7. Tänavate ja parkide valitsemine.
8. Sadamavalitsus.
9. Liikimisettevõtted.
10. Toitluseasjandus.
11. Tervishoid ja haigeravitsus. Siia kuuluvad haiglad ja ambulatooriumid.
12. Matmisasjandus.
13. Üldine tervishoid. Siia kuuluvad veevärk, kanalisatsioon, puhtushoid jne.
14. Tarbeainete- tervishoid ja -järele-vaatus.
15. Haridus.
16. Toetuseasjandus.
17. Üldine kindlustus.
18. Vahetalituseasjandus. Siia kuuluvad töövahetalitus, korterite-vahetalitus jne.
19. Tööstuse-ettevõtted.
20. Rahanduse valitsemine.

Jooksvaks arvepidamiseks aasta jooksul komitee soovitab päevaraamatut või ka erilist kassaraamatut ja erilist memoriaali, ja mõlemal juhul pearaamatut. Komitee ei pea soovitavaks pidada lõppenud aruandeaasta kassat lahti kaua pärast aruandeaasta lõppu lõppenud aastasse kuuluvate kulude ja tulude õiendamiseks.

Komitee poolt töötati välja üksikasjaline kava bilansi ja võlaarvete kohta. Seletuseks lisatakse juure missugused summad peavad omavahel mingisuguses ulatuses kooskõlastuma, niisama seletatakse lähemalt osa summade kandmise korda.

Kuigi uus kava toob kaunis laiaulatuslikke uuendusi, millele harilikult ikka teatava umbusaldusega vastu astutakse, uus kava siiski on juba leidnud kaunis laia poolehoidu. See on võetud juba tarvitusele paariskümnes linnas, nende hulgas suuremad linnad, kuna teised on veel jäänud äraootavale seisukohale. Üldse leiab Linnadeliidu Büroo, et kava on saanud ootamatult suure poolehoidu osaliseks. Neis linnades kus uus kava on viidud juba ellu, see on tegelikus töös osutunud väga otsustarbekohaseks, mistõttu oodatakse selle tarvituselevõttu veel suuremas ulatuses.

NORRAS

linnade arvepidamise kava tekkimislugu oli kaunis pikk, enne kui see jõudis ellu. Juba 1913. a. tunnustati Norra linnade arvepidamise ja raamatute lõpetamise

kord iganenuks ja hakati nõudma uut. Alles 1916. a. linnadepäev moodustas kolmeliikmelise komitee. See asus tööle 1917. a. ja esitas oma kava 14. augustil 1917. a. Hiljem loodi sellele kavale juure veel kolm alternatiivset kava. Seega oli nüüd tekkinud kavasid erisuurustega linnade jaoks. 1919. a. linnadepäev arutas neid kavasid ja saatis need siis vastavale riiklikule departemangule edasi palvega panna maksma ühtlane omavalitsuste arvepidamise kava. Departemang andis kava asjatundjate läbivaatamisele 1920. a. See kogus arvamisi kava kohta omavalitsustelt ja Linnadeliidult. 1921. a. arutati seda kava linnade rahanduse juhtide ja revidentide konverentsil. 1923. a. esitas veel üks arvepidamise komitee oma arvamise kava kohta ja 18. märtsil 1924. a. vastav keskvalitsuse departemang saatis viimaks kava ringkirjaliselt linnadele tarvituselevõtmiseks 1. juulil 1925. a. algavast eelarveaastast. Ainult erilise loaga võis selle tarvituselevõtmist edasi lükata, kui leidis selleks kaaluvaid põhjusi. See kava määras ühtlasi kindlaks vormi, mille järgi linnad peavad saatma igaaastaseid aruandeid Statistika Keskbüroole. Ringkirjale millega see kava pandi maksma, oli lisatud juure neli formulari, — üks korralise eelarve koostamiseks, üks erakorralise eelarve koostamiseks, üks aruande andmiseks erakorralise eelarve kohta ja üks omavalitsuste kinnisvarade nimekirja jaoks.

See kava näeb linnades ette kahekordse raamatupidamise. Ta määrab kaunis ligidalt kindlaks ühtlased joned kõikide omavalitsuste arvepidamise kohta, mistõttu keskvalitsusel on palju kergem tungida iga üksiku omavalitsuse arvetesse ja hõlpus saada võrdlust omavalitsuste vahel. Eelarve ja aruanne peavad punkt-punktilt vastama üksteisele. Tehakse terav piir korralise ja erakorralise eelarve vahel, niisama ka kummalgi põhjeneva aruande vahel. Korralisesse eelarvesse kuuluvad jooksvad kulud ja tulud, kuna erakorralisesse kuulub õieti kapitali-eelarve. Korraline eelarve peab sisaldama kõik jooksvaks tegevuseks tarvilikud kulud ja tulud. See on omavalitsusele sama, mis kasude ja kahjude arve ärimehele. Norra omavalitsustel on õigus moodustada fonde, nagu näiteks maksude reguleerimise fond, kassafond ja mahakirjutuste-fond.

Erakorralisesse ehk kapitalieelarvesse kuulub linna kapitalide kasutamine (tege-

likult koostub see kapital laenatud varadest). Norra omavalitsuste seadus keelab laenatud kapitali kasutamist omavalitsuse jooksvateks kuludeks. Jooksvate kuludega ühesugustesse tingimustesse asetatakse ka niisugused kulud mis oma iseloomult on küll erakorralised, kuid siiski on niisugused et omavalitsus ei saa neist kindlat tulu. Ringkirjas juhitakse tähelepanu sellele et tingituna kohalikkudest oludest kapitaalsete kulu mõiste on erinev. Teatud masina ostmise võib suures linnas olla jooksev kulu kuid väikeses aga kapitaalsete kulu. Erakorralisesse eelarvesse kuuluvad niisugused kulud ja tulud mis ärilistes ettevõtetes käivad läbi kapitaliarve. Erakorralise eelarve tuludena nähakse ette peale laenude veel teisi tulusid, nagu näiteks kinnisvara müük. Ringkirjas toonitatakse et laenatud summade kasutamine on lubatav ainult hädakorral. Kapitali-eelarvesse kuuluvad ka omavalitsuse võlgade protsendid ja kustutamine. Kõik erakorralised ettevõtted kalkuleeritakse kindlate mahakirjutuseperioodidega. Iga-aastased mahakirjutused nähakse ette jooksvas eelarves kuludena ja erakorralises eelarves tuludena. Seda viimast korda nimetatakse Norras laenufondisüsteemiks, milline enne praegust korda juba oli tarvitusel muuseas Norra pealinnas.

Korraline arvepidamine sünnib kolmes jaos: kasu ja kahju arve, bilansi arve ja kapitali arve. Eelarve ja aruanne jaotatakse ühesuguste pealkirjadega osadeks, kusjuures iga üksiku osa kohta viiakse välja lõpusumma. Linna äriliste ettevõtete jäägid või puudujäägid arvestatakse netto, muud kulud ja tulud — brutto.

Jooksev ehk korraline eelarve jagatakse kuueteistkümneks peatükiks, kusjuures need peatükid märgitakse rooma numbritega järgmiselt:

- I. Tulud reguleerimisfondist. (Kulude arvel: Puudujääk viimasena lõpetatud arvetest).
- II. Kogukonna valitsuse-, arvepidamis- ja takseerimisasjandus.
- III. Politsei- ja kohtuasjandus.
- IV. Kiriku- ja pastoraalasjandus.
- V. Haridus.
- VI. Hoolekanne.
- VII. Tervishoid.
- VIII. Avalikud tööd.
- IX. Omavalitsuse ärilised ettevõtted.
- X. Sotsiaalsed ja kultuurilised sihid.
- XI. Kinnisvarad, mis ei kuulu varem nimetatud valitsustele.

XII. Pensionid ja pensioniasjandus.

XIII. Protsendid ja aktsiad.

XIV. Kulude tagasimaks ja toetused, mis ei kuulu eelpoolnimetatud valitsustele.

XV. Muud tulud (Kuludes: Muud kulud).

XVI. Maksud ja lõivud.

Peatükkide alljaotusteks antakse üksikasjalikke juhatusi.

Seaduse järgi tuleb lõppenud aruandeaasta puudujääk eelarves ette näha. Nii sama ka omavalitsuse äriliste ettevõtete puudujääk. Kõikide omavalitsuseasutiste kasutada olevate ruumide eest tuleb arvestada üüri, ka siis kui need asuvad omavalitsuse omades hoonetes.

Toonitatakse et omavalitsusel on kõige tähtsam omada võimalikult suuremat kassatagavara. Ebakindlus maksude laekumises, järjekindlusetus muude tulude saamisel ja mitmesugused rasked ajad võivad takistada laenu saamist, mistõttu suur kassatagavara on hädavajalik. Edasi soovitatakse soetada maksude reguleerimise fondi, et sellega võimaldada mõõdukat maksustamist. Aruande jääkiseid ei soovitata kasutada järgmise aasta eelarvetes tuludena, vaid paigutada vastavatesse kapitalidesse.

Ka bilansiarve kohta antakse ringkirjas peajaotused.

Omavalitsuse kinnisvarade arvestamiseks nähakse ette eriline formular. Sellesse võetakse kinnisvarad üles erilise hindamise järgi, milline sünnib samadel põhimõtetel kui maksustamise otstarbeks ettevõtetavad hindamised. Varandused jaotatakse realiseeritavateks ja mitterealiseeritavateks. Varandused, milliseid kasutatakse omavalitsuse poolt seadusega tema peale pandud või traditsiooniliselt väljakujunenud ülesannete täitmiseks, loetakse mitterealiseeritavateks, nagu koolimajad, haiglad jne., kuna muud varandused loetakse realiseeritavateks, nagu elektrijaamad, ehitusekrundid, üürimajad jne. Üldised inventarid, nagu kontorite, koolimajade ja haiglate sisseseaded tulevad aga kohe kirjutada kuluks, kusjuures nende kohta peetakse ainult inventarilehte.

Erakorralise eelarve jaoks, mis peab andma ülevaate kapitali-majapidamisest, nähakse ette järgmine jaotus: Sissetuleku küljel:

- I. Jäägid tulutoovatest kapitalidest eelarveaasta alul.
- II. Jooksva eelarve kaudu mahakirjutusteks saadavad summad.

III. Osalised tagasimaksud mitmesugustelt deebitoridelt.

IV. Protsentide tasumiseks saadavad summad.

V. Eelarveaasta jooksul tehtavad uued laenud.

VI. Muud kapitalisissetulekud eelarveaastal.

Väljamineku küljel:

I. Osalised tagasimaksud ja protsendid laenuandjatele.

II. Erakorralised ettevõtted eelarveaasta jooksul.

III. Tulutoovate kapitalide jäägid eelarveaasta lõpul.

Kapitalieelarve kohta ringikiri toob üksikasjalikke näpunäiteid.

Norra Linnadeliit leiab, et kuigi aja jooksul selle kava kohta on esitatud mõningaid soovitavaid muudatusi ja antud kava pole täiesti võrdselt kohandata suurematele ja väiksematele linnadele, see siiski on toonud palju paremusi.

TAANIS

praegu maksev eelarvete ja raamatupidamise kord põhjeneb siseministeeriumi ringkirjale 16. detsembrist 1929., millega saadeti uued eeskirjad ja formularid omavalitsuste eelarveteks ja arvepidamiseks. Juba ammu enne seda Taani omavalitsuste tegelased tundsid vajadust uuenduste järele sellel alal ja kümme aastat varem Taani Linnadeliit esitas siseministeeriumile uuenduste kavad. Uued formularid võeti tarvitusele 1. aprillil 1930. a. alanud uuest eelarveaastast. Kuni selleni oli maksev ministeeriumi ringkiri 1905. aastast, mis põhjendus kassaprintsiibile, tegemata vahet jooksvatele ja kapitaalsetele kuludele. Uus kava aga paneb ka selle vahe maksma. Praegune ministeeriumi ringkiri seletab kaunis vähe üldisi raamatupidamise põhimõtteid ja käikusid, kuna omavalitsuste seadused suurel määral täiendavad seda puudust ja Linnadeliidu revisjonijaoskond on ka omalt poolt andnud palju seletusi uute formularide ühtlaseks tarvitamiseks. Üldse on uusi formulare ligi 50. Need määravad ka kindlaks linnade poolt sunduslikult antavate statistiliste andmete vormid. Ministeeriumi ringkirja järgi jaotatakse omavalitsuste jooksvad ja kapitaalsed arved kolme gruppi:

1. Ülevaade jooksvatest kuludest ja tuludest.

2. Ülevaade varandusearvetest.

3. Ülevaade omavalitsuste aruandelistest tagavaradest.

Nende juure kuuluvad lisadena mitmesugused spetsifikatsioonid. Jooksvaks arvepidamiseks on tervelt 22 mitmesugust spetsifikatsiooni eriformularide näol. Raamatupidamise kohta on tervelt 30 mitmesugust formulari.

Nagu eelarve, nii jagatakse ka kõik omavalitsuse tulud ja kulud kolme jakku:

1. Jooksvad tulud, mida võib kasutada jooksvateks kuludeks ja omavalitsuste laenude vähendamiseks.

2. Aktivasse kuuluvate varanduste müügist saadud tulud ja teised vabastunud summad, mida ei või kasutada jooksvate kulude katmiseks, aga võib paigutada depositsioonidesse, obligatsioonide ostmisesse ja muudesse sarnastesse ülesannetesse.

3. Laenud.

Väljaminekuküljel on järgmine jaotus: 1. Jooksvad kulud, mis on lähemalt selgitatud terves reas arvetes.

2. Kapitalikulud, mis leiduvad peakirja all: „Aktiva suurendamiseks“.

3. Kulud uuteks ettevõteteks, mis jagunevad järgmiselt:

a) laenudest kaetavad kulud;

b) fondidest kaetavad kulud;

c) muu kapitaliga kaetavad kulud;

d) kassatagavaradest kaetavad kulud.

Kogu jooksvas eelarves on viidud läbi nettobüdzeti põhimõte, viies igas üldkukuvõttes välja vastava ala kulude ja tulude netto-vahekorra. Ministeeriumi ringkirja järgi kuuluvad tuludena arvestamisele kõik vastavasse eelarveaastasse kuuluvad tulud, ükskõik kas need laekusid tegelikult või ei, kusjuures mittesaadud summad näidatakse aruande bilansiarves eraldi.

Omavalitsuste ettevõtted peavad oma arved eraldi, kusjuures üldisesse eelarvesse kuulub ainult linnale minev jääk või linna poolt juuremaksetav puudujääk. Kõikide, ka linna oma kapitalide pealt arvatakse protsenti. Linnadeliidu revisjonijaoskond soovitab arvata linna oma kapitalidelt 5%.

Ettevõtetesse investeeritud kapitalidest iga-aastaste mahakirjutuste jaoks ministeeriumi ringkiri ei anna mingsuguseid lähemaid eeskirju. Selle asemel Linnadeliidu revisjonijaoskonna poolt on soovitatud kirjutada maha iga aasta järgmiselt: elumajadelt 1—2%, muudeks omava-

litsuse-vajadusteks kasutatavatelt kinnisvaradelt — 1%, gaasi- ja veevärkidelt vähemalt 4%, elektriijaamadelt vähemalt 5% ja tänavatelt, teedelt, kanalisatsioonilt ja muult sarnaselt — 10%. Alternatiivselt on esitatud teine detaalsem kava, mis soovitab gaasi- ja veevärgi hoonetelt kustutada 2% aastas, ahjudelt — 8%, aparaatidelt ja masinatelt — 3½%, mootjatelt — 4%, torustikult — 3½%, tööriistadelt ja inventarilt — 3%; Elektriijaamades: hoonetelt, transformatoritelt, umformeritelt ja muult sarnaselt — 3%, dieselmootoritelt, dünamodelt, mootjatelt jne. — 5%, akkumulaatorite patareidelt — 10%, auruturbiinidelt — 6%, võrgult — 4%.

Taanis omavalitsuste arvepidamises on tulude ja kulude jaoks üksteisest täiesti erinevad nomenklatuurid:

T u l u d.

- I. Protsendid.
- II. A. Tulud linna maadest.
B. Tulud linna elumajadest.
- III. A. Gaasivabrik.
B. Elektriijaam.
C. Veevärk.
D. Tapamaja ja liha kontroll.
E. Supelasutised.
- IV. Kinnisvaramaks.
- V. Litsensidemaksud Toitluseseaduse ja teiste seaduste põhjal.

- VI. Riigi toetus, vastavalt 15. mai 1903. aasta seadusele.
- VII. Kontsessioonimaksud.
- VIII. Mitmesugused muud tulud.
- IX. Debiteeritavad maksud.
- X. Puudujääk.

K u l u d.

- XI. Linna üldine administratsioon.
- XII. Üldine vaestehoolekanne.
- XIII. A. Omavalitsuse toetusekassa.
B. Haigekassad.
C. Invaliidide kindlustus.
D. Väljaminekud tööpuudusekassale, töövahetalitus ja muud.
E. Hädaabitööd.
- XIV. Toetused lastele ja leskedele.
- XV. Kooliasjandus.
- XVI. Kohtu- ja politseiasjandus.
- XVII. Tervishoid.
- XVIII. Tänavate, teede ja kanalisatsioonide ehitamine.
- XIX. Linna valgustus.
- XX. Matmiseasjandus.
- XXI. Avalik puhtusehoid.
- XXII. Tuletõrje.
- XXIII. Korteriasjandus.
- XXIV. Avalikud lõbustusekohad.
- XXV. Toetused mitmesugustele asutistele ja sihtidele.
- XXVI. Mitmesugused muud kulud.
- XXVII. Protsendid.
- XXVIII. Mahakirjutused ja eelarve jääk.

Vallaslapse seadustamisest.

Meil maksivad seadused tunnustavad kahte moodust, milliste kaudu kodanikud võivad nõuda oma õiguste jalule seadmist oma laste suhtes ehk milliste varal neil on võimalus anda neist endist väljuvaid õigusi ka nende poolt väljavaliitud kodanikele. Esimest sellast kaugeleulatavat juriidilist toimingut nimetatakse seadusis seadustamiseks (legitimeerimiseks), kuna teist lapsendamiseks (adopteerimiseks).

Perekonnaseisuametnikke peaksid huvitama mõlemad küsimused, eriti aga seadustamine, sest mõlemad on lähidalt seotud meie teotsemisega. Lapsendamise küsimusega perekonnaseisuametnikud puutuvad kokku vastavate perekonnaseisutunnististe ja sünniregistri väljavõtete andmise näol lapsendamisest huvitatud kodanikele ja lapsendatavatele, samuti koh-

tute lapsendamiseotsuste põhjal teostatavate muudatuste ja täienduste alal teatavalt registreis, kuna seadustamist teostab otsekohe perekonnaseisuametnik. Minnes välja eelöeldust, lapsendamine allub kohtu ja seadustamine perekonnaseisuametniku kompetentsi. Esimese võimalusega võetakse teatavat juriidilist isikut seaduslikuks kasulapseks, kuna teisega seadustatakse teda oma lihaste vanemate nimele, tunnustades teda tagantjärele oma vanemate seaduslikuks lapseks. Millised eeldused peavad siis olema, et perekonnaseisuametnikul oleks võimalus toimendada seadustamist?

Seadustatava isiku sünni tähtsaimaks tõendiseks osutub ta sünnitunnistis, väljavõte vastava koguduse sünni- ja ristimisraamatust ehk omavalitsuse sünni-

registrist, millest selgub et vastav isik on sündinud vallaslapsena, ehk sünnitunnistis koos kohtuotsusega. Viimasest peab selguma et seadustatav isik on kohtu poolt tunnustatud vallaslapsena. Teiseks eelduseks on vastav tõendus sellest et seadustatava vanemad on astunud seaduslikku abielu. Alles ülaltähendatud tõendiste esitamise järele perekonnaseisuametnikul on võimalus toimetada seadustamist.

Perekonnaseisuseadus ei puuduta üldse seadustamise küsimust, samuti ei anna seaduse juhtnöörid selle toimingu ühtlaseks teostamiseks mingeid näpunäiteid, konstateeritakse vaid üksikuis juhiseis järgnevaid muudatusi, milliseid perekonnaseisuametnik peab teostama aktide muutmise ja täiendamise näol peale seadustamist. See aga ei tähenda seda et perekonnaseisuametnik on vabastatud seadustamistoimingu selgitamise ja teostamise ülesandest. Just vastuoksate teiste seadustega, eriti aga Balti Eraseadusega ta on kohustatud lahendama seda küsimust. Kuidas sünnib siis seadustamine?

Vallaslapse seadustamiseks ilmub perekonnaseisuametniku juure lapse lihane isa koos lapse emaga, esitades perekonnaseisuametnikule tõendusi oma isiku kohta, samuti seadustatava lapse sünnitunnistise ja tõendise selle kohta et nad kui lapse vanemad on abiellunud seaduslikult. Vallaslapse ema ilmumine on tarvilik selleks et ametnikul oleks võimalus saada teada ka lapse ema seisukohta selles küsimuses, tähendab, leida suulisest avaldusest tõendist selle kohta et lapsendatava isiku lihaseks isaks osutub tõesti tema seaduslik abielumees. Sellane vallaslapse ema avaldus on tarvilik seks et perekonnaseisuametnik leiaks kinneldust lapsendamistoimingu teostamiseks ja et tal oleks võimalus, vähemalt suurimal osal juhtumel, vältida kuritarvitusi, sest on juhtumeid kus lapse lihaseks isaks tunnustab end isik kes tegelikult seda ei ole. Vaadates läbi esitatud tõendisi ja leides, et esitatud sünnitunnistis on küllaldane seadustamismärkuse pealekirjutamiseks, s. o. et sünnitunnistusest selgub et lapsendatav isik on sündinud vastaval ajal ja vastavas kohas vastava isiku vallaslapsena ja et sellane sünnijuhtum on kantud teatava perekonnaseisuameti sünniregistrisse ja et sünnitunnistis on antud välja seaduses ettenähtud korras, tähendab, et ta on varustatud vastava ametniku allkirja ja ametipitsatiga. Pererekonnaseisuametnik

teeb sellasele sünnitunnistisele järgmise märkuse: „Mina, Eesti vabariigi riikkondlane N. N., kelle alaline elukoht Tallinnas, tn. nr. tunnustan end sünnitunnistisel tähendatud poeg- (või tütar-) lapse A. B. lihaseks isaks“. Sellele märkusele lapse isa kirjutab alla oma ees- ja perekonnanime, kirjaoskamatusel toimetatakse Tsiiviilkohtupidamise seaduse § 260 ettenähtud korras. On allkiri antud tõestab seda perekonnaseisuametnik. Lapse isa allkirja andmisele toetub üldse kogu seadustamistoiming, millele järgneb perekonnaseisuametniku märkus, et „Tugedes Balti Eraseaduse § 173 ja lapse vanemate poolt esitatud (vastava usuühingu laulatusraamatu ehk usuühingu või omavalitsuse perekonnaseisuameti abieluregistri) väljavõttele, millisest selgub et lapse vanemad on abiellunud, lugeda N. N. ja R. N., neiuna M., väljaspool abielu sündinud poeg- (ehk tütar-) last A. B. seaduslikuks lapseks“. Selle seadustamisakti järgi teostatakse vastavad muudatused lapsendatava sünni- ja perekonnaregistris ja alles siis võidakse teda varustada tunnistisega millest selgub et ta on sündinud seaduslikus abielus.

On selge et praegusel ajal, kus kodanikkude dokumentide tsentraliseerimine ja perekonnakirjade korraldamine omavalitsusis on korraldamisajajärkus ja kus paljuil kodanikel puuduvad üldse igasugused tõendused oma perekonnaseisumuudete fikseerimiseks ja kus isegi vallalistel teatavil korral puuduvad sellekohased sünnitunnistised, perekonnaseisuametnikul tuleb sagedasti leppida teistsuguste tunnististega, milliseile ta teeb vastava seadustamismärkuse. Sellaseile tunnistisile perekonnaseisuametnik ei tohiks suhtuda liiga heatahtlikult, vaid peab kõigepealt kaaluma tunnistise seaduslikkust. Praktika näitab, et juhtumil kui puudub sünnitunnistis, tehakse seadustamismärkus ka seadustatava isiku perekonnaseisutunnistisele; sel juhtumil tehakse vastavaid muudatusi ja täiendusi isiku erileheküljel perekonnaregistris, tehes erilehekülje märkuselahtris märkuse isiku seadustamisest ta vanemate poolt. On juhtumeid, kus lapse lihase isa allkirja ja seadustamismärkust tehakse seadustatava isiku erilehekülje märkustelahtris.

Isikut, kes oli lapsendatud kohtu korras oma vanemate poolt, võidakse hiljem siiski seadustada juhtumil kui on olemas selleks seaduslikke eeldusi. Sellasel juh-

tumil tühistub automaatselt lapsendamise seaduslikkus.

Pole huvituseta tähendada kuidas toimib välisriigi riikkondsusse kuuluva isiku seadustamine juhtumil kui ka lihased vanemad on välisriigi riikkondlased. Näiteks Saksa Vabariigi riikkondsusse kuuluv vallaslapse lihane isa lahutas oma abielu Eestis Abieluseaduse § 30 põhjal, hiljem aga abiellus Nõukogude Sotsialistlikkude Vabariikide Liidus vallaslapse emaga, palub nüüd end tunnustada selle lapse, kes ka N. S. V. L. riikkondlane, seaduslikuks isaks. On teada et seaduse järgi välismaalased Eestis võivad registreerida oma perekonnaseisumuuteid kohalikes registreerimisasutis, abiellumise korral peavad nad aga esitama sellekohase abiellumisvõimetateise, millest võib järeldada et neil on võimalus paluda ka meie asutis seadustamise teostamist. Saksa Vabariigi seadused aga ei tunnusta meie kohtute abielulahutusi, millised põhjenevad mõlema abielupoolte vastastikkusele kokkuleppele ja tugeles sellele teistkordne N. S. V. L. sõlmitud abielu poleks Saksa Vabariigi seaduste kohaselt maksev. Täheandab, — perekonnaseisuametnik peaks keelduma seadustamistoimingu teostamisest ja ta võib teostada seda alles siis kui on esitatud Saksa Vabariigi sellekohase asutise poolt vastav tunnistis ja luba.

Mitte üksinda abielulahutuse mitte-tunnustamine, vaid ka seadustamise puhul vallaslapse riikkondsuse automaatne muutmine manitsevad meid ettevaatusele,

sest on mõtetus nõuda perekonnaseisuametnikult et tal oleks teada kõigi välisriikide seadused. Et aga seadustamistoimingu vastaks vastava välisriigi seadusele, tuleks kasutada vastava välisriigi kohtapealse esindaja kaasabi.

Servides Saksa perekonnaseisuametnikkude häälekandjat „Zeitschrift für Standesamtswesen“ selgub ilmselt, et Saksa perekonnaseisuametnikud suhtuvad sellaseile küsimusile suure ettevaatusega ja tagasihoidlikkusega, nõudes teatava toimingu teostamisel igasuguseid tõendusid.

Mis puutub aga seadustamiseks esitatud seadustatava isiku sünitunnistisse, milline antud välja välisriigi asutise poolt, siis on selle juures algelisemaks nõudeks, et sellane dokument oleks legaliseeritud. Seadustamist ja sellele järgnevat aktide muutmisi tuleb toimetada viimisteldud täpsusega, sest on juhtumeid kus isik, kes oli teadlik et ta küll on sündinud vallaslapsena ja hiljem isa poolt seadustatud, evides isegi sellekohase tunnistise seaduslikkus abielus sündimise kohta, pidi hiljem ikkagi leppima vallaslapseks tunnustamisega, sest et seadustamist toimetav ametnik oli lihtsalt pliiatsiga personaalraamatuse ehk mõnda muusse raamatusse tähendanud, et vastava isiku isa olla kunagi talle avaldanud, et ta on tolle vallaslapse lihane isa.

Oleks väga soovitatav kui perekonnaseisuametnikud tunneks huvi selle küsimuse vastu ja avaldaks oma mõtteid käesoleva küsimuse kohta.

R. Valter.

Tuleva aasta kulude ja tulude arvestamisest.

Meie linnadel on aastate kestel viisiks saanud jätta osa jooksva aasta tuludest ja kuludest eriarvele, nimetusega „tuleva aasta tulud ehk kulud“. Siia kuuluvad tulude alal tuleva aasta arvel laekunud summad, nagu: ärimaksud, üürid, rendid jms., kuna kulude alal enamalt jaolt tuleva aasta jaoks muretsetud ehitusematerjalid, kui ka mitmesugused eeltööd. Sellised tulud ja kulud arvestatakse eriarvetel ning likvideeritakse järgmise aasta alul, kandes saldeeritud summad vastavalt eelarveliste tulude ehk kulude arvele, näidates neid ühtlasi ka alg- ehk lisaearves. Arvepidamise seisukohalt niisugune

käik on täiesti lubatav, nii ärilistes kui ka omavalitsuseasutis kui vajatakse tuludekulude täpset piiramist teatud ajastule. Ent viimastel aastatel meie järelevalveasutis, revideerides kohtadel linnade arvepidamist, on asunud tuleva aasta tulude, eriti kulude arvestamise suhtes eitavale seisukohale. Põhjenduseks tuuakse ette asjaolu et lubamatu on arvestada tulu-kulu operatsioone aruandeaastal ilma eelarveta, võttes neid alles järgmise aasta eelarvelistele arvetele, teise sõnaga, igasugused operatsioonid omavalitsuste tarbeks, eriti kulutuste tegemine väljaspool eelarvet ei vasta büdjetiseaduse nõuetele,

ega pole sarnased toimingud nähtud ette linna kulude, eelarvete ja aruannete seadusega (V. S. K. 1917, Nr. 274).

Tekib küsimus, kas meie linnad üldse vajavad tulevikus niisugust arvestamisviisi kus osa laekunud tulusid ja tehtud kulutusi peab kandma üle järgmise aasta arvetele?

Mis puutub tuludesse siis pole mingisugust tarvidust eraldada osa ettemakstud tuludest, näiteks rendid, üürid jms., järgmise aasta tulude arvele. Esiteks nimetatud osad on niivõrd väikesed et ei tasu vaeva arvestada neid eraldi ning saldeerida järgmise aasta peale. Teiseks pole omavalitsusel üldse vajadust jaotada oma tulusid, nagu toimivad kaubanduslikud ettevõtted oma puhaskasu või dividendi täpsemaks väljaarvamiseks, sedaenam et kameralistlikul arvestamisviisil on põhimõtteks võtta tulusid selle aasta arvele, mil nad tegelikult laekuvad.

Iselugu on kulude ülekandmisega järgmise aasta arvetele, kuid ka siin pole vajadust saldeerida neid nii suures ulatuses nagu seni meie linnades teostati. Erandina võiks nimetada vahest uute ehitustööde jaoks materjalide ostu, kui ka sellekohaste eeltööde tegemist, millised tasutakse harilikult erakorralisest krediidist. On volikogu määranud krediidi või kinnitanud laenu, siis pole muud tarvis kui koostada lisaeelarve, näidates materjalide ostu ning muid eeltöid otsekohe eelarvelisele kulule.

Samuti võib toimetada ka muude materjalide ostusid lisaeelarve korras, juhul kui omavalitsusel puudub vastav materjalikapital, ilma et tarvitseks kanda neid eraldi tuleva aasta kulude arvele. Kui materjalidega varustamiseks on olemas vastav kapital, siis igasuguseid materjale, seal hulgas ka uute ehituste jaoks, võib soetada väljaspool eelarvet; puudub aga küllaldaselt materjalikapitali, siis tuleb täiendavalt nõutada selleks summasid eelarve korras. Ka omalajal krediitidest ostetud ning kulule kantud materjalide ülejääke on lihtsam kanda materjali arve deebet kui arvestada neid „tuleva aasta kulude arvel“.

Võttes arvesse asjaolu et järelevalve asutis nõuab kategooriliselt eelarve koostamist igasuguste kulutuste jaoks, siis

pole ka väljavaadet sellekohase erinovelli koostamiseks ja pooldamiseks valitsuse poolt. Pealegi näib küsitavana missuguses ulatuses seda seadust koostada. Kui võtta aluseks senist praktikat et lubatakse teha kulutusi vana aasta lõpul uue aasta kulude arvel, siis uues seadusenovellis tuleks näha ette vähemalt eelkrediidi määramist volikogu poolt mainitud kulude tegemiseks. Kuid eelkrediidi määramisega oleks seotud ka kohustus koostada lisaeelarvet vana aasta kestel, nagu toimatakse meie riigimajapidamises. Seesugune täiendav seadus oleks muidugi linnavalitsustele suureks soodustuseks, võimaldades vanal aastal teha ostusid vabast krediitidest ilma volikogu kinnitusega. Kuid pahe seisab selles et tegelik eelarveline ülejääk, mille koht on tagavarakapitalis, kahaneb niisuguse operatsiooniga nullini, vahest isegi alla selle, andes seega ebaõige pildi eelarve täitmisest. Või laiendada volitusi veelgi, lubades linnavalitsustele teha ostude jaoks laenu kas oma kapitalidest või rahaasutisist. Kuid laenu kulutamine väljaspool eelarvet osutuks ikkagi ebaõigeks tehinguks, milline omavalitsuse büdžetilises majapidamises, ei tohiks leida aset olgugi erandina.

Võidakse vastuväitena tuua ette seda asjaolu et sageli on vajalik kiires korras muretseda tarvilikke materjale soodsate hindadega, kuid pole kohe võimalik kutsuda kokku volikogu lisaeelarve kinnitamiseks. Sel puhul kui materjali muretsemine peaks sündima märtsi lõpul, tekiks muidugi raskusi kredidi saamiseks, kuid niisuguseid juhtumisi tuleb harva ette ning neid tuleks lahendada ainult materjalikapitali kaudu, nõutades varakult selleks vastavaid summasid et neid jatkuks ka erakorralisteks ja kiireiseloostusteks ostudeks tegevusaasta lõpul.

Eelmist kokkuvõttes näib igatahes otsarbekohasena kui linnad üldse loobuksid tuleva aasta tulude ja kulude arvestamisest, võttes tulusid ja kulusid vana aasta arvele ainult eelarvekorras. Kasutades materjalide ostuks materjalikapitali, saavutame lihtsama ja ülevaatlikuma arvepidamise, millest ükski protest ei saa haarata kinni ja mis peasi, linnavalitsustel oleks materjalidega varustumises vabad käed.

H. N.

Väliskroonika.

Saksamaa kogukondade uus eelarveaasta.

Saksamaa omavalitsusteliitude töökoondis (Linnadepäev, Maakondade liit, Üleriikline Linnadeliit ja Maakogukondadepäev) korraldasid hiljuti Berliinis ühise pressi-vastuvõtu. Kõikide organisatsioonide nimel Saksa Linnadepäeva esimees Dr. Mulert andis järgmise ülevaate kogukondade ja nende liitude seisukorrast.

Kui osariikidel ja riigil on suuri raskest eelseisva aasta tasakaalustatud eelarve koostamisel, siis osale kogukondi ja kogukonnaliitudele see on täiesti võimatu. 1927. a. kava järgi kõik töötatöölised pidid kuuluma kinnitamise ehk kriisihooldamise alla. Nüüd aga üle ühe kolmandiku töötatöölisest ja samuti üle ühe kolmandiku kriisihooldamise alustest langeb kogukondade hoolde. Kogukonnad on suurima pingutusega suutnud seni maksta tarvilikke summasid välisvõlgade ja nende protsentide tasumiseks. On täitsa selge, et järjest suurenevate kassaraskuste tõttu kogukonnad on sunnitud kasutama kõiki olemasolevaid tulusid esijärjekorras paljade ja toetuste maksmiseks nii et praegu pole võimalik leida summe teiste maksukohustuste täitmiseks. Lühiajaliste laenukohustuste mittetäitmine, loobumine $\frac{1}{5}$ tasumisest kriisihooldekandele, riigimaksude edasiandmise kinnipidamine ja loobumine muudest kogukondadel lasuvat maksukohustustest ei või jääda järele mõjuta nii era- kui avalikule majandusele.

Ainult töötatöölise toetamise summa, mis 1931. a. oli 1100 milj. marka ja millest 230 milj. marka oli riigi kanda, on 1932. a. tõusnud 1560 milj. margani, mida aga kogukonnad kuidagi ei suuda kanda. Kuigi riigivalitsus ise on ka tunnustanud seda, ta siiski pole teinud sellest järeldusi. Just vastuoksa: kogukondade ja osariikide rahandust on veel rohkemgi halvatud riigivalitsuse mitmesuguste korraldustega.

Kogukondade ja nende liitude osa tulumaksust vähenes 53% võrra, ehk absoluutsummas 520 milj. marka, olgugi et kompensatsiooniks on tõstetud omavalitsuste osa läbikäigumaksust, mis aga annab vaid 120 milj. marka. Kogukonnadele õlle pealt, mis veel 1931. aastal andis 140 milj. marka, toob maksunormi alandamise tõttu 50 milj. marka vähem sisse. Seda kadu riik kompenseerib osalt

sellega et kogukondadele antakse riigi poolt toetusena 28 milj. marka, kuid siiski jääb veel 22 milj. marka puudu.

Riigivalitsuse talitusviis kogukonna õllemaksu asjus näitab jälle kord kuivõrd kahjulik on tsentraliseeritud kogukonna maksude käsitlemine. Alul see maks oli seatud sisse kui elastne ja liikuv kogukondade tulufaktor ja alul see tunnustati möödapääsematuks kogukondade ülisuurte sotsiaalpoliitiliste kulude tõttu; nüüd aga, kogukondade suurima koormatise juures, alandatakse selle maksu normi palju suuremas määras kui alandati riigi õllemaksu: selajal kui viimast alandati vaid 25% võrra, võeti kogukonna õllemaksust üldiselt 40%.

Mineraalvetemaksu annulleerimisega kogukonnad kaotasid veelgi 20 milj. marka.

Sellega et osariikides hoitakse alal reaalmaksude skeem, kogukondadele on suletud tuluvõimalused, milliseid nad praegustel tingimustel oleks võinud kasutada ära. Seejuures pole veel kindel kas kogukondadele asutakse 1931. a. eeskujul osariikide poolt reaalmaksudest tulude väliandgemist ka 1932. a. Edasi ka osariikide korraldused on mõjutanud kogukondade tulude vähenemist. Suuremalt jaolt pole osariigid võtnud omale vaevaks tasuta kogukondadele poole nende minimaalbalkade summast, milleks osariigid on kohustatud teise üleriiklise hädadekreedi põhjal. Alles siis kui isegi Preisi-maa seda ei täitnud $1\frac{1}{4}$ kuu jooksul, tühistas riik kolmandas hädadekreedis selle korralduse.

Majamaksu jaotamise korraldust reformeeriti hiljuti Preisimaal, kus riigivalitsus võttis endale 25 milj. marka eelarvearaskustest ülesäämiseks, olgugi et see summa veel 1931. a. detsembris oli reserveeritud korterite ehitamiseks. Linnade osa sellest maksust väheneb veelgi üle riigi umbes 50 milj. margga võrra, kui ka teised osariigid hakkavad talitama Preisi eeskujul.

Kogukondade tulu reaalmaksudest väheneb umbes 20% võrra, mis absoluutsummas tähendab nende tulude vähenemist 145 milj. margga võrra.

Kui võtta kokku kõik ülalmainitud tulude vähenemised, siis tuleb sisse 825 milj. marka vähem ehk 20% senistest tuludest. Kõigi nende tulude tagasimineku juures

tuleb arvestada veel sellega, et ka kogukondade ettevõtete tulud vähenevad.

Vaadates kulude osa nähtub et need arenevad just vastupidises suunas. Eriti suuri kulusid nõuab võitlus töötaolekuga. Kui 1932. a. jääb muutmatuks kord et töötatöölisele abikorraldamine lasub kolmel — riigil, osariigil ja kogukonnal, siis kogukonnad peavad 1100 milj. marga asemel 1932. a. kandma kulusid 1560 milj. marka. Seesugust ülekoormatust kogukonnad ei suuda aga kanda, nende rahandus ruineerub, hoolimata kõigist hädakorraldustest ja kokkuhoiust igal alal ning jääb 280 miljoni suurune puudujääk.

Otsustava abinõuna kogukondade rahanduse saneerimises jääb töötatöölise toetamise ühtlustamine, mida kogukondade organisatsioonide poolt nõuti juba 1½ a. eest ja mida nüüd ka mujaltki mitmelt poolt toetatakse.

Riigi poolt kogukondadele seni, s. o. talvel 1931. a. antud abi 230 milj. marga suuruses peaks antama kogukondadele ka edaspidi vähemalt endises suuruses, sest tarvidus on uurenenud.

Kogukondade kandejõud on koormatud viimse võimaluseni ja neil pole absoluutselt võimalik kergendada riigi koormat töötatöölise toetamise alal, võttes oma kanda veelgi uusi töötatöölise kontingente. Juhul kui kogukondadele ei anta kohe abi üleriiklises töötatöölise abikorralduses, ei jääks midagi muud üle kui pikendada ühe aasta peale veel isikumaksu võtmist (Bürgersteuer); see aga tooks kaasa üksikute maksnikkude liigse koormatuse.

Kinodest Poolas.

1930. aastal Poolas loeti 727 kino 232.702 istekohaga. Aastal 1923. Poolas oli 428 kinosali 135.496 kohaga.

Poolas 1930. a. üks kino tuli 42.780 elaniku kohta. Võrdluseks: USA-s — 6960. elan. kohta, Saksamaal — 12.320, Prantsusmaal — 13.200, Inglismaal — 10.250. elaniku kohta. Euroopa riikides Poolast jäävad maha ainult Nõukogude maa (1 kino 69.000 elan. kohta), Rumeenia — 49.580 ja Leedu — 51.110 elaniku kohta üks.

Poola kinodest on: Varssavis 57 (üks 19.450 elan. kohta), kesk-maakonnis 250 (48.000. elan. kohta üks), lääne-osas — 201 (1 — 21.890.), lõuna-osas 160 (1 — 51.870. el.) ja ida-osas — 59 (1 — 89.830 elan.).

Linnades on kinod: Varssavis 57, Lods 30, Lvovis 18, Poznanis 18, Krakovis 10, Vilnos 13. Pileteid müüdi 1930. a. — Varssavis 13.215.479, Lods — 7.318.201, Poznanis 2.459.309, Krakovis 1.816.324, Lvovis 2.794.895. Ühe elaniku kohta müüdud piletite arv teeb: Varssavis 12,2, Lods 12,3, Lvovis 11,7, Poznanis 9,9, Krakovis 8,8. 1926. a. alates need arvud näitavad järjekindlat tõusu ja nimelt: Varssavis — 7,3, 7,3, 9,7 12,0 ja 12,2; Lods — 4,9, 6,6 8,8, 10,7, 12,3; Lvovis — 6,9, 4,9 5,3, 7,6, 11,7; Krakovis — 6,3, 7,6, 8,0, 8,6 ja 8,8; Poznanis — 4,5 4,2, 5,2 8,9, 9,9. Neist arvudest nähtub, et ainult Varssavis ja Lods, ja peaaegu ka Lvovis iga elanik käib kord kuus kinos. Teistes linnades tuleb üks visiit 1½ kuu kohta.

Leedus on üldse 80 kint 17.500 istekohaga. 20 kintol on helifilmiaparaate, väärtusega 10.000—60.000 Lt. aparadi kohta. Kinoskäijateks osutub 10—15% linnaelanikkude arvust.

Eesti Linnadeliidu

väljaandel on ilmunud ja temalt saada:

H. Neuhaus: „Omavalitsuste arvepidamise põhijooned“	Kr. 1.25
„Linnamaksu seadus“. Kodifitseerinud O. Tief	„ —.35
koos „Kulude, eelarvete ja aruannete seadusega“ Liidult tellides	„ 1.—
„Esimene Eesti omavalitsustegelaste kongress“	„ 2.50
Omavalitsustele	„ 2.—
„Linnad ja alevid“, 1. aastakäik, 1928. a.	„ 2.50
„ „ „ 2. „ 1929. „	„ 2.50
„ „ „ 3. „ 1930/31. a.	„ 2.50
„ „ „ 4. „ 1931/32. „	„ 2.50
„Linnavolikogude valimise seadus“	„ —.10

Tellimise aadress: Linnadeliit, Tallinn, raekoda.

Raamatud igalt teaduse alalt,
eriti

välismaa kirjandus

saksa, vene, inglise ja prantsuse keeles.

Välismaa ajakirjanduse parim tellimiskoht.

KLUGE & STRÖHM

raamatukauplus

Tallinn, Pikk t. 9, kõnetr. 429-46

Tellimised ja järelepärimised täidetakse viibimata.

JAAN VEISMAN'I

VALMISRIIETE- JA RIIDEÄRI
TALLINN, V. KARJA 8. TEL. 446-32.

Soovitab omast rikkalikust laost kõiksugu meeste- ja naisterahva valmisriideid kodu- ja välismaa vabrikute toodangust. Eriti suur valik kevade- ja suvemantleist ning ülikonnist.

Omavalitsusametnikele müük orderite vastu 4-kuulise järeelmaksuga.

Tellimiste vastuvõtmine ja kiire täitmine.

≡ Suures valikus ≡

igasugu Inglise kalevikaupu naistele ja meesterahvastele

Alati saadaval:

Naisterahvastele plüüsi, mantli-, kleidi- ja pesuriideid. Kõiksugu siid-, poolsiid ja puuvillaseid voodririideid. Crépe de chine'i ja crépe georgette'i.

Meesterahvastele igaks hooajaks ülikonna-, palitu-, püksi-, pesu- ja igasugu voodririideid.

Müük suurel ja väikesel arvul.

Soovitab suures valikus

INGLISE MAGASIN

H. GUTKIN

Tallinn, Viru t. 4. Kõnetr. 436-46

ERNST ARING

TALLINN, VANA VIRU TN. 10.
KÕNETR. 45103

**RAUD- JA TERASKAUBAD JA
TEHNILISED TARBED
MÕODUKATE HINDADEGA**

KÕNETR. 45103
TALLINN, VANA VIRU TN. 10.

ERNST ARING

KINNITUS-AKTSIASELTS

EESTI LLOYD

ASUTATUD 1919. a.

Juhatus Tallinnas, Pikk tn. 11, omas majas.

Telefonid nr.nr. 430-08 ja 448-94.

Toimetab:

elu-,

tule-,

veo-,

klaasi-,

murdvarguste- ja

õnnetusjuhtude kindlustusi.

Seltsi poolt on seni välja makstud kahjutasusid Kr. 2.312.600.—

— see on parim tõendus kindlustamise määratust tähtsusest.

Artur Carl Herodes

Tallinn, Vana Viru tänav 3

Tel. 450-11 ja 462-10

Parkett, Metlahi põrandaplaadid, klasuuritud seinaplaadid, linoleum, ahjupotid, tapeedid.

Petrooleumi küttehjusid ja keetjaid.

Akna kardinaliiste vasest, rauast, puust.

Juukse- ja habemeajamis- masinaid.

Nuge ja kääre suures valikus.

Lukke igaks otstarbeks. Ehitustarbeid.

Puu- ja rauatööriistu.

Laste tööriistu komplektes.

Majapidamistarbeid, uiske ja kelke

SOOVITAB

GEORG MEYERI

KAUPLUS

TALLINN, PIKK T. 10

KÖNETR. 444-04.